

AULA D'HISTÒRIA

ANVERS
1937: LA
DELEGACIÓ
CATALANA

LUIS SÁNCHEZ LÓPEZ

Fundació Barcelona Olímpica

AULA D'HISTÒRIA

ANVERS 1937:
LA DELEGACIÓ
CATALANA

Autor
LUIS SÁNCHEZ LÓPEZ

Editat per: Fundació Barcelona Olímpica (FBO).
© ANVERS 1937: LA DELEGACIÓ CATALANA.
Sánchez López, Luis.
1a edició – Barcelona, Espanya: 2021.

Fotografies pàgines interiors tots els drets reservats:

© LY (1893-1950) / BNE.
© DESCONEGUT / AMSAB.
© IMPRIMERIE COOPÉRATIVE OUVRIÈRE / AMSAB.
© DESCONEGUT / AMSAB.
© DESCONEGUT / AMSAB.
© HUFKENS, A.; GOOSSENS, J.E.; FSGB / AMSAB.
© DESCONEGUT / AMSAB.
© DESCONEGUT / AMSAB.
© DESCONEGUT / AMSAB.
© DESCONEGUT / AMSAB.
© 1900 / BERT I CLARET (FOTOPERIODISTES) / ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA.
© DESCONEGUT / FONS ALBERTO MARTORELL.
© 1900 / BERT I CLARET (FOTOPERIODISTES) / ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA.
© DESCONEGUT / FONS PERSONAL PEDRO HERNÁNDEZ.
© ARCHIVO REGIONAL DE LA COMUNIDAD DE MADRID. FONDO FOTOGRÁFICO MARTÍN SANTOS YUBERO. CÓDIGO DE REFERENCIA: 42849/2.
© DESCONEGUT / AMSAB.
© DESCONEGUT / FONS JAIME BARTROLÍ / CEO-JAS / FBO.
© M SALOMÉ C. / FBO.
© M SALOMÉ C. / FBO.
© M SALOMÉ C. / FBO.

pàg. 10
pàg. 13
pàg. 15
pàg. 16
pàg. 16
pàg. 17
pàg. 19
pàg. 32
pàg. 32
pàg. 34
pàg. 36
pàg. 37
pàg. 38
pàg. 38
pàg. 43

pàg. 44
pàg. 45
pàg. 54
pàg. 55
pàg. 55

Fonts d'arxiu:

© 2009 / EL MUNDO DEPORTIVO S.A.
© SOURCE GALLICA.BNF.FR / BIBLIOTHÈQUE NATIONALE DE FRANCE.

pàg. 33
pàg. 40

INSTRUCCIONS ESPECIALS I ALTRES NOTES.

© Tipografies:

S'han utilitzat 5 tipografies.

- Nom: *BPdots-Atrexit*. Tipus: OpenType Tipus 1.
- Nom: *OratorStd*. Tipus: OpenType Tipus 1.
- Nom: *OratorStd-Slanted*. Tipus: OpenType Tipus 1.
- Nom: *PTSans-Regular*. Tipus: OpenType TrueType.
- Nom: *PTSans-Italic*. Tipus: OpenType TrueType.

© Disseny gràfic i maquetació: FBO / M. Salomé Clavijo.

Coordinació editorial: FBO / CEO-JAS / Luis Sánchez López.

Revisió de textos: Tick Traslations i FBO / Raül Vázquez i Vàngelis Villar.

Coordinació d'imatge: FBO / Luis Sánchez López, Cristian Herrera i M. Salomé Clavijo.

Dipòsit legal: B 16023-2021.

Imprimeix: Kaizen Producciones Publicitarias.

Imprès a Espanya.

Fundació Barcelona Olímpica

Av. de l'Estadi, 60, Barcelona
(davant l'Estadi Olímpic)

T.+34 934 260 660
T.+34 932 925 379

E-mail: info@fbolimpica.es

www.fundaciobarcelonaolimpica.es

@fundaciobarcelonaolimpica

@fbolimpica

[fundacio_barcelona_olimpica](https://www.instagram.com/fundacio_barcelona_olimpica)

[fundació barcelona olímpica-
museu olímpic](https://www.youtube.com/channel/UC...)

ÍNDEX

SINOPSI	07
1. ANTECEDENTS: L'OLIMPIADA POPULAR DE 1936	09
2. L'ESPORT DURANT LA GUERRA CIVIL	11
3. LA III OLIMPIADA OBRERA D'ANVERS:	13
3.1.UN MOVIMENT SOLIDARI	14
3.2.LA SELECCIÓ	20
3.3.CAMÍ D'ANVERS	23
3.4.LA COMPETICIÓ ESPORTIVA	30
3.5.LA PARTICIPACIÓ CATALANA I ESPANYOLA	34
3.6.LA TORNADA DE LA DELEGACIÓ	39
4. LES FIGURES CATALANES:	43
4.1.MARGOT MOLES (1912-1987)	43
4.2.JAIME BARTROLÍ (1918-1989)/PERE MASIP (1918-2001)	45
4.3.CARME RIBÉ (1920-1991)	46
4.4.JAUME ÀNGEL (1908-1992)	47
4.5.JOAQUIM ROCA (1904-1994)	48
4.6.L'EQUIP DE FUTBOL	48
4.7.ALTRES ATLETES DESTACATS	49
5. L'ESPORT OBRER DESPRÉS D'ANVERS	50
6. EPÍLEG	52

SINOPSI

Un any més tard de la frustrada celebració de l'Olimpíada Popular que s'havia de celebrar a Barcelona el juliol de 1936, cancel·lada a causa del Cop d'Estat del dia abans de la inauguració, es va celebrar a Anvers la III Olimpíada Obrera. El Comitè Català pro Esport Popular (CCEP) va impulsar la participació catalana, que va viatjar amb una destacada participació d'esportistes.

En el festival esportiu van ser abundants les mostres de solidaritat i respecte cap a la lluita republicana envers el feixisme. Els espectadors i els ciutadans belgues van mostrar un alt respecte pels esportistes catalans i espanyols, que havien viatjat en un context bèl·lic local i revolucionari que els feia molt difícil la preparació per a l'esmentat festival esportiu.

1. ANTECEDENTS: L'OLIMPIADA POPULAR DE 1936

El 19 de juliol de 1936, Barcelona havia de celebrar la inauguració d'una Olimpíada Popular, la qual va ser frustrada pel Cop d'Estat de les tropes franquistes, que, tot i fracassar, va provocar l'inici d'una cruenta guerra civil. El Comitè Català pro Esport Popular (CCEP) havia liderat l'organització de l'Olimpíada barcelonina, que va adquirir reconeixement internacional com a contrapunt dels Jocs Olímpics que es celebrarien a l'agost del mateix any a Berlín, emprats pel règim nazi com a una neteja d'imatge de cara a l'exterior. El Comitè Internacional Olímpic, tot i les constants mostres de discriminació racial i d'antisemitisme que s'estaven vivint a Alemanya, va accedir a la celebració dels Jocs.

Prèviament a la celebració que havia de tenir lloc l'estiu de 1936 a Barcelona, el mateix CCEP ja havia organitzat un festival esportiu, la Copa Thäelmann, amb motiu de la commemoració de les festes de la República, que va aplegar delegacions de diferents territoris de l'Estat. Aquesta celebració serviria com a banc de proves per valorar la possibilitat d'organitzar l'Olimpíada Popular¹.

Tal i com recullen les línies de la revista *Exèrcit del Poble*, «Per al 19 de juliol del 1936 hom havia planejat de reunir a Barcelona els esportius del poble de tots els països per tal que pacíficament mesuressin ací llurs forces i, ensems, fessin solemne jurament de lluita i d'unió contra el feixisme. D'aquesta faisó vingueren a Barcelona fills filles de vint-i-tres països diversos, però en lloc de la celebració de l'Olimpíada es trobaren amb alçament de l'oficialitat reaccionària, fomentat per la conspiració del feixisme internacional. La lluita pacífica es convertí en lluita sagnant. Gran part d'aquests esportius internacionals prengueren les armes per a defensar la llibertat en unió de llurs germans ibèrics. Aquells homes intrèpids formaren el germen de la gloriosa Brigada Internacional que segellà amb la seva sang el pacte de solidaritat de tots els pobles lliures contra el feixisme invasor»².

1 Sánchez, 2020a <http://barcelonasportiva.blogspot.com/2020/07/la-copa-thaelmann.html>

2 *Exèrcit del poble*, pàg. 8, nº 7, del 15 d'agost de 1937.

L'esclat de la guerra va fer que alguns d'aquests esportistes, que havien vingut amb un objectiu esportiu, s'hi quedessin per un motiu molt més dramàtic, combatre el feixisme en una guerra sagnant, molts d'ells lluny del seu territori d'origen. Aquestes paraules reflecteixen la mística que va quedar com a llegat de l'Olimpiada Popular.

^ CARTELL OFICIAL DE OLIMPIADA POPULAR DE BARCELONA DE 1936.

2. L'ESPORT DURANT LA GUERRA CIVIL

«A partir de l'estiu de 1936, els conceptes “popular” i “obrer” esdevenen inseparables, així com l'esport popular català es converteix en l'avantguarda esportiva “de tots els pobles d'Ibèria”, que en aquells moments es troben sota la mateixa amenaça del feixisme»³. L'esport obrer català va ocupar un paper preponderant dins de la societat i de l'administració local, tot tenint en compte el context revolucionari (Fets de Maig de 1937)⁴ i bèl·lic que s'estava vivint a Catalunya. Tot i l'esforç de la creació d'una estructura pública que gestionés la vessant esportiva, lligada a una idea popular, els esforços humans i econòmics del context no van afavorir que aquest projecte produís el màxim rendiment.

També cal destacar el poder que el CCEP va adquirir dins de l'estructura de l'administració pública, que va culminar amb la creació del Comissariat d'Educació Física i Esports, a través de l'ordre signada pel president Lluís Companys. El Comissariat va ser presidit per Joan Soler i Damians. Uns mesos més tard, també es va crear el Comitè Executiu de la Delegació d'Esports de Catalunya, que integrava representants de la Generalitat de Catalunya, l'Escola Nova Unificada, la CNT, la UGT, el CCEP, la FNEC i l'escollisme⁵.

L'octubre de 1937, des del Govern de la Generalitat de Catalunya i la Conselleria de Cultura, es va impulsar la creació de l'Institut Català d'Educació Física i Esports, ordre signada pel conseller Josep Irla, amb l'objectiu de promoure i incentivar l'educació física entre la ciutadania.

Els anteriors organismes esmentats impulsats des de l'àmbit públic consolidaven l'organització esportiva dins de l'àmbit català, allunyant-la de la gestió estatal central, una fita molt anhelada des de feia dècades, amb origen en la Mancomunitat i els regionalistes.

³ Pujadas; Santanca, 2006: 195.

⁴ Enfrontament armat dins del bàndol republicà que va enfrontar les forces de l'ordre de la Generalitat de Catalunya (amb el suport del PSUC, UGT i Estat Català) amb els anarquistes de la CNT i la FAI (amb el suport del POUM). Els enfrontaments es van produir entre el 3 i el 7 de maig de 1937, i el seu resultat va ser un gran nombre de morts i, políticament, la sortida dels anarcosindicalistes del govern de la Generalitat de Catalunya.

⁵ Pujadas; Santanca, 2006: 196.

En referència al govern central, el maig de 1937, el govern republicà de Madrid va crear el Consejo Nacional de Cultura Física y Deportes amb la finalitat de millorar la formació física dels soldats del seu exèrcit. La primera mesura que va executar aquest consell va ser la formació d'auxiliars d'Educació Física de Madrid i València, sota el control del govern republicà central⁶.

En l'àmbit internacional, els dos bàndols combatents a la guerra buscaven ressò per a la seva causa. En el bàndol republicà, van destacar els ciclistes Marià Cañardo i Julián Berrendero amb un clar sentiment antifeixista demostrat durant la participació en el Tour de França de 1937. També cal destacar les gires dels equips de futbol del FC Barcelona i la selecció d'Euskadi pel continent americà i contra equips soviètics. Per últim, la participació de delegacions de diferents esports en festivals organitzats a França per la Fédération Sportive du Travail de France.

Per al bàndol franquista, guanyar la guerra ideològica passava pel reconeixement per part dels màxims organismes internacionals de les institucions esportives insurrectes. Això es va materialitzar amb el reconeixement del Comitè Olímpic Espanyol per part del Comitè Internacional Olímpic i la Federació Espanyola de Futbol per part de la FIFA.

La situació del futbol a Espanya, l'esport més practicat i seguit, vivia un període d'excepcionalitat lligat al context bèl·lic i ideològic. No hi havia lliga i els jugadors més potents (bascos i catalans) es trobaven voltant per diferents gires per Amèrica i Europa en favor de la República, amb l'objectiu d'aconseguir recursos per als refugiats. Abans de l'esclat de la guerra, el futbol espanyol gaudia d'una gran generació que venia de fer un paper digne a la Copa del Món de 1934, celebrada a Itàlia, sota l'ombra del feixisme italià. Això va perjudicar la selecció espanyola en el seu duel contra els amfitrions, que va caure eliminada en un partit de desempat molt marcat per les baixes espanyoles i l'arbitratge pressionat pels màxims estaments feixistes.

⁶ Ramos Altamira, 2017: 207.

3. LA III OLIMPIÁDA OBRERA D'ANVERS:

^ CARTELL OFICIAL DE LA III OLIMPIÁDA OBRERA, CELEBRADA A LA CIUTAT BELGA D'ANVERS, DEL 25 DE JULIOL A L'1 D'AGOST DE 1937.

3.1 UN MOVIMENT SOLIDARI

Entre el 25 de juliol i l'1 d'agost de 1937 es va celebrar la III Olimpíada Obrera a la ciutat belga d'Anvers. Abans d'aquesta edició, s'havia celebrat la primera a Frankfurt (1925) i la segona a Viena (1931). Cal recordar que la ciutat d'Anvers va organitzar uns Jocs Olímpics molt especials l'any 1920, els primers celebrats després de la I Guerra Mundial, i que van servir per reconstruir una ciutat que havia quedat molt destruïda a causa de la guerra. Tot i la dificultat que va significar organitzar un esdeveniment com els Jocs Olímpics en un termini tan breu de temps, els Jocs van ser un gran èxit i van afavorir la continuïtat i la supervivència del Moviment Olímpic després de la guerra. Per part espanyola, va ser la primera delegació organitzada que es va enviar a uns Jocs Olímpics i les primeres dues medalles de plata⁷ per als equips de polo i futbol. L'equip de futbol estava format per noms mítics com Josep Samitier, Ricardo Zamora, Agustí Sancho, Rafael Moreno Aranzadi «Pichichi», entre d'altres llegendes del futbol espanyol.

La publicació *La Humanitat* definia de la següent manera la festivitat esportiva obrera d'Anvers, organitzada en contraposició a les Olimpíades «burgeses», que havien consentit la celebració dels Jocs Olímpics de Berlín: *«L'Olimpíada Obrera és, simplement, una manifestació internacional de l'esport, practicat per esportistes que no cerquen en la seva pràctica altra cosa que esplaiar-se i cultivar el seu vigor físic. I aquesta grandiosa manifestació que cada any els reuneix té més significació pel fet de reunir-los, que no per allò essencialment esportiu»*⁸.

El context internacional estava marcat per la Guerra Civil espanyola, així com l'amenaça nazi a Alemanya i el feixisme a Itàlia. Dins de l'òrbita socialista, la Internacional Obrera Socialista (IOS), conjuntament amb la Federació Sindical Internacional (FSI) van impulsar un moviment de recolzament de la causa republicana, proposant als seus partits adherits l'organització d'una setmana de propaganda pro Espanya i la lluita que s'estava lliurant contra el feixisme, tot estimulant la coordinació i la unió de tots els sindicats. Aquestes mesures es van adoptar a la conferència de la IOS i la FSI pro Espanya celebrada a Londres el 10 i 11 de març de 1937 i van ser ratificades pel congrés de la FSI celebrat

7 El Comitè Internacional Olímpic va reconèixer el 2004 les tesis de l'historiador Bill Mallon, per les quals es reconeixien certes proves disputades a París 1900 com a disciplines olímpiques. D'aquesta forma, es reconeixia l'or guanyat per José Amézola i Francisco Villota.

8 *La Humanitat*, pàg. 2, nº 1689, del 27 de juliol de 1937.

més tard a Varsòvia⁹.

Les propositions adoptées, réfléchies en l'article de *La Libertad* en paroles transcrites de Friederich Adler (secrétari de la IOS), eren les següents:

1. Mobilitzar l'opinió pública amb la finalitat d'exercir una pressió sobre els governs de torn a favor del ple restabliment del dret internacional d'Espanya.
2. Intensificar l'acció de solidaritat per entregues al fons internacional de solidaritat per atendre els nens, les dones i els invàlids evacuats i enviaments de socors.

La setmana escollida per a executar aquest moviment va ser del 31 de juliol al 6 d'agost de 1937, fent-lo coincidir amb l'efemèride de la setmana anterior a la crítica data de l'esclat de la I Guerra Mundial, el 1914. Aquestes accions de solidaritat amb el poble espanyol coincidirien amb la celebració de la III Olimpíada Obrera celebrada a Anvers, esdeveniment que va ser aprofitat per retre homenatge a la causa republicana i recolzar-la, a més de proporcionar un especial tractament als esportistes catalans i espanyols¹⁰.

< CARTELL
PROMOCIONAL DE
LA III OLIMPIADA
OBRERA.

9 *La Libertad*, portada, del 25 de juliol de 1937.

10 Ibidem.

JAN NOBELS, >
 PRESIDENT
 DEL COMITÈ
 ORGANITZADOR
 DE LA III
 OLIMPIADA
 OBRERA, DURANT
 LA SEVA VISITA
 A BARCELONA AL
 1936.

INSTANT DE >
 LA CERIMÒNIA
 D'OBERTURA
 DE LA III
 OLIMPIADA
 OBRERA
 D'ANVERS.

^ CARTELL PROMOCIONAL DE LA III
 OLIMPIADA OBRERA D'ANVERS.

L'1 d'agost de 1937, es va celebrar a l'Estadi de Montjuïc un festival esportiu benèfic en què els organitzadors van incentivar la participació dels esportistes que no havien estat seleccionats per participar a Anvers, amb la intenció que el nivell esportiu fos alt. Van ser organitzats pel Comité de Ayuda a Euzkadi y Norte, i per altra banda, per la Creu Roja de Barcelona. La Federació Catalana d'Atletisme va ser l'encarregada de controlar-ne la part tècnica¹¹.

Els organitzadors del festival esportiu d'Anvers també van mostrar la seva solidaritat amb la causa republicana. Un telegrama signat per Nobels (president del Comitè de l'Olimpíada), Heinrik Müller, Silaba, Devlieger i Grandri va ser enviat al general Julius Deutsch¹²:

«En la hora de abrir en Amberes la III Olimpiada Deportiva Obrera, enviamos nuestro saludo a los heroicos luchadores que sacrifican en España su vida y derraman su sangre por la democracia y por el sublime ideal de la Libertad humana. Nos inclinamos ante los combatientes llenos de entusiasmo que oponen su resistencia ante el asalto bárbaro del fascismo internacional a un país pacífico. Saludamos a nuestro querido presidente, Julio Deutsch, excitándole a que, cumpliendo fielmente los deberes de un buen socialista, dedique sus fuerzas, y sus conocimientos a la lucha por la libertad de España y que su trabajo tenga buen éxito. Vosotros, todos, valientes españoles, compañeros de las brigadas internacionales, mujeres valerosas y vosotros jóvenes estudiantes, recibid las gracias y el saludo de los deportistas obreros de todo el mundo. Os deseamos una victoria completa»¹³.

11 *La Vanguardia*, pàg. 2, del 30 de juliol de 1937.

12 Polític socialdemòcrata austríac que va combatre com a general a la Guerra Civil espanyola en el bàndol republicà. També va ser president de la Confédération Sportive Internationale du Travail, essent la figura clau en la celebració al 1931 de la segona Olimpíada Obrera a Viena.

13 *La Vanguardia*, pàg. 4, del 8 d'agost de 1937.

^ CARTELL PROMOCIONAL DE LA III OLIMPIADA OBRERA.

3.2 LA SELECCIÓ

Pel que fa a la delegació catalana, seria novament el Comitè Català pro Esport Popular l'encarregat d'organitzar una delegació que, en un principi, representaria Catalunya després d'acceptar la invitació per participar-hi de mans del comitè organitzador presidit per Jan Nobels. La idea inicial era enviar una doble representació espanyola i catalana, per aquest motiu, el CCEP va organitzar diferents proves de selecció. A més, des de la Generalitat de Catalunya, per tal de no suportar tota sola les despeses de logística i pernoctació de la delegació catalana a la ciutat belga, va impulsar tot un seguit de festivals benèfics per sufragar-ne les despeses, demanant el suport popular lligat no tant a la part esportiva, sinó a la idea d'una participació en la III Olimpíada Obrera vista com un altaveu per denunciar la situació bèl·lica a Espanya.

Prèviament, Francesc Parramon havia viatjat a Anvers per visitar el comitè organitzador i preparar el viatge. En tornar, el membre del CCEP va destacar la predisposició dels organitzadors a la participació catalana, enviant-li una insígnia per al president Companys. També anticipava la participació en diversos festivals esportius a França durant el viatge de tornada de l'expedició¹⁴.

El cap de setmana del 3 i 4 de juliol de 1937 s'iniciaren les proves definitives de selecció que van continuar el següent cap de setmana del 10 i 11 del mateix mes a diversos indrets catalans, centrats principalment a Barcelona. Pel que fa al futbol, ja a finals de juny s'havien realitzat diferents proves a diversos indrets de l'àrea metropolitana de Barcelona per escollir els primers preseleccionats.

Algunes d'aquestes proves de selecció van ser:

- **Camp de l'Smoking (carrer Taulat):** seleccions de jugadors de futbol dels barris de Sants i Gràcia contra una selecció de jugadors del barri del Poblenou.
- **Club Natació Montjuïc:** proves de natació i waterpolo.
- **Estadi de Montjuïc:** eliminatòries de futbol on va participar el FC Barcelona Amateur contra una selecció del Poblenou i dues seleccions independents van obrir el programa esportiu.

¹⁴ *El Mundo Deportivo*, portada, del 8 de juny de 1937.

També es van celebrar les proves de selecció d'atletisme.

- **Iris Park:** eliminatòries de boxa.
- **Parc de la Ciutadella:** proves d'atletisme de fons.
- **Vendrell:** proves eliminatòries de ciclisme.

Segons els resultats obtinguts en les proves competides a El Vendrell, es van classificar per a la preselecció els ciclistes José Campamà, Ramon Aguilar i Pablo Cabrol, juntament amb els ja classificats en les proves de carretera, Vidal i Salarich. Les proves de selecció de ciclisme van ser organitzades per l'Associació Ciclista Montjuïc, de la qual formaven part gairebé la totalitat dels ciclistes seleccionats.

Quant a les proves d'atletisme realitzades a l'Estadi de Montjuïc, diverses cròniques de l'època coincideixen en el baix nivell dels aspirants en comparació amb el que se n'esperava, tenint en compte les destacades figures catalanes que hi havia en aquella època.

Pel que fa a la selecció dels futbolistes amateurs que viatjarien a Anvers, posteriorment a la prova de l'Estadi de Montjuïc, es van realitzar noves exhibicions al camp del CD Júpiter amb futbolistes de les barriades barcelonines de Sants, Poblenou i Gràcia per tal de veure el potencial de possibles candidats a entrar en la convocatòria final. Tanmateix, en altres territoris catalans també es van fer petites seleccions de jugadors, fet que va conduir a una selecció final. Finalment, es va disputar un partit el diumenge 11 de juliol a Sant Andreu, preliminar al matx que havien de jugar l'equip local, la Unió Sportiva Avenç, contra el CE Europa. Les dues seleccions, denominades A i B, acabarien de perfilar l'equip participant a Anvers. La selecció A era l'escollida, però amb aquest partit es volia perfilar definitivament si es podia produir algun canvi, tenint en compte la gran competència que hi hauria amb el combinat soviètic i el belga, els gran favorits per ser campions¹⁵.

El diumenge 11 de juliol, es va disputar al Parc de la Ciutadella una prova d'atletisme de fons corresponent a l'equivalent de 25 km (aproximadament 14 voltes al circuit del parc). El mateix diumenge a la tarda, novament es van disputar la resta de proves en pista a l'Estadi de Montjuïc.

¹⁵ *El Mundo Deportivo*, portada, del 9 de juliol de 1937.

El mateix diumenge, a les pistes del Barcelona Lawn Tennis Club (RCT Barcelona-1899), ubicat en aquella època al carrer de Ganduxer, es va disputar un matx de dobles per determinar la parella que participaria en l'Olimpíada. Es van enfrontar els germans Mario i Pedro Castellà contra Pere Masip i Jaime Bartrolí. Els últims van ser els qui finalment viatjarien a la ciutat belga.

La selecció de bàsquet es va realitzar als terrenys del Laietà SC (Club Esportiu Laietà), amb un sistema semblant al del futbol. Enfrontament entre dues seleccions denominades A i B d'on sortiria l'equip final.

El 14 de juliol, *El Mundo Deportivo* (diari oficial de la III Olimpíada Obrera, tot i que no va enviar cap corresponsal a Anvers) va publicar la llista general provisional dels esportistes seleccionats per viatjar a Anvers. A la mateixa publicació, es va comunicar una nota del CCEP, tot convocant un acte de presentació a Les Corts, datat per al diumenge següent. El mateix acte serviria per commemorar el primer aniversari de la frustrada Olimpíada Popular i com a suport a les Brigades Internacionals, en què molts dels esportistes que van viatjar per a participar-hi es van quedar lluitant per la causa antifeixista¹⁶. Aquesta llista patiria canvis abans de la partida de la delegació. Primerament, per la unificació de les delegacions espanyola i catalana, i després per les baixes d'última hora d'alguns esportistes, com per exemple, la totalitat de la selecció de boxa o alguns atletes lesionats com Margarida Caldentey o Justo Borrás.

Per part espanyola, tal com havia succeït l'any anterior, la Federación Cultural Deportiva Obrera (FCDO) s'encarregaria de fer la selecció dels esportistes que participarien a Anvers. En una nota signada per la Secretaria de la FCDO publicada a *La Libertad*, el 24 de juny de 1937, alertava a la delegació de Barcelona que se'ls informés d'on es trobaven batallant a Madrid els seus esportistes susceptibles de ser seleccionats per anar a Anvers. La nota buscava seleccionar els esportistes de millor nivell per fer un bon paper al festival esportiu de cara a la imatge republicana a l'exterior d'Espanya¹⁷.

La participació espanyola es trobava enmig d'un context bèl·lic i amb esportistes mobilitzats lluitant al front. Tot i les dificultats que aquest fet provocava, les autoritats republicanes no volien que la presència espanyola en els esdeveniments esportius internacionals obrers desaparegués. Per aquest motiu, a través de la coordinació del Consejo Nacional de Educación Física y Deportes, esportistes espanyols van poder participar algunes de les cites

¹⁶ *El Mundo Deportivo*, portada, del 14 de juliol de 1937.

¹⁷ *La Libertad*, pàg. 3, del 24 de juny de 1937.

esportives internacionals que es disputaven a l'època, com el destacat paper que van tenir els ciclistes Marià Cañardo i Julián Berrendero a la ronda gala de 1937, no només a les etapes esportives, sinó fent palès el seu sentiment antifeixista i de recolzament a la causa republicana.

Des de les instàncies republicanes esportives, van impulsar la participació espanyola en la III Olimpíada Obrera, la qual podria significar un bon altaveu internacional per denunciar el feixisme i la Guerra Civil, així com per enviar un missatge de solidaritat envers el poble espanyol i la lluita de la República per les llibertats.

Publicat també a *La Libertad* del dia 1 de juliol, s'informava de les proves de selecció supervisades per la FCDO. Es celebrarien al camp de Chamartín, el dia 2 de juliol per a l'atletisme i el dia 3 per al futbol. L'anunci publicat era una representació del context que s'estava vivint a l'època: «*La casi totalidad de estos atletas dejan, momentáneamente, y con la debida autorización, su puesto en los frentes de lucha para llevar y mostrar fuera de su patria ese magnífico espíritu que poseemos para la victoria y que nos engrandecerá a los ojos del mundo*»¹⁸.

3.3 CAMÍ D'ANVERS

Finalment, s'anunciava la reunificació de l'equip espanyol i el català. Reunions entre el CCEP, liderat per Francesc Parramon i el Consejo Nacional de Educación Física y Deportes, liderat per Josep Verdera, van acordar unificar els criteris de transport i representació en favor de la República i afavorint l'annexió entre esport popular i esport proletari. Aquesta unificació va veure alterada la participació d'alguns esportistes que havien estat seleccionats. En una entrevista del líder del CCEP a *El Mundo Deportivo*, Parramon remarcava la naturalitat de la unificació amb la FCDO, apostant per la solidaritat catalana davant els territoris on el front de guerra estava minvant la preparació dels esportistes. En paraules del mateix Parramón: «*Es indudable que los deportistas catalanes, por tener los frentes de lucha mucho más apartados que los de Madrid, están mucho mejor entrenados que aquéllos; por lo tanto hubiera sido muy sensible ver que el equipo de Cataluña se desenvolvía fácilmente y en cambio el equipo de España tenía menos posibilidad que hacer un papel brillante. Hemos considerado que en estos momentos no podía suceder tal cosa, pues el nombre de la España*

¹⁸ *La Libertad*, pàg. 3, de l'1 de juliol de 1937.

republicana debe brillar en los más alto»¹⁹.

Un dels canvis provocats per la unificació de les delegacions va ser la substitució dels púgils catalans pels de la FCDO. Segons el mateix Parramon, la causa principal va ser per motius de gestió, ja que els púgils catalans no van presentar a temps la documentació per poder fer els passaports. A més, s'afegirien a la delegació els atletes Macario Meneses, Antonio Gil, Luis Agosti, José Lacomba i la gran figura femenina Margot Moles. També participaria l'atleta Fernando Casado, «*glorioso mutilado de guerra*» segons la premsa, que es convertiria en el portador de la bandera republicana a la cerimònia d'inauguració. L'equip de natació afegiria una altra figura femenina destacada, la nedadora Marta González (100 m lliures i esquena), Enrique Ugarte (100 m lliures, esquena i waterpolo), Manolo Martínez (200 m, 400 m i relleus) i César Ponce de León (salts de trampolí). L'equip de futbol s'ampliaria amb els jugadors Lerma i Llorens (València), Carballo (Pontevedra), González Dias (Oviedo) i Hidalgo (Vigo). Tancarien la representació de la FCDO els esportistes de lluita i boxa.

Prèviament a la marxa cap a la ciutat belga, els esportistes seleccionats van tenir uns dies per preparar-se físicament per a la cita. Com s'ha comentat en apartats introductoris, el context bèl·lic no afavoria la seva preparació. A més, als mateixos esportistes se'ls havia d'afegir una certa pressió per fer un bon paper esportiu, amb l'objectiu de donar ressò a la causa republicana i la lluita antifeixista.

Un d'aquests entrenaments amb certa organització competitiva es va celebrar el diumenge 18 de juliol a la piscina de l'Escola Industrial. Tal com publica la crònica d'*El Mundo Deportivo* de l'endemà, la competició de natació va tenir un baix nivell competitiu, seguint amb la dinàmica viscuda a les proves de selecció celebrades a la piscina de Montjuïc.

La presentació dels seleccionats catalans va tenir lloc el 22 de juliol al camp de Sarrià (Can Rabia), l'estadi del Club Deportivo Español, acte que també estava emmarcat dins d'un festival benèfic d'Ajut Català, al qual van assistir-hi autoritats polítiques i esportives, com el mateix Soler Damians (comissionat d'Educació Física i Esports), Gumersind Brunet (CCEP) o Álvaro Menéndez (president del Consejo Nacional de Educación Física y Deportes)²⁰. El programa de l'acte s'iniciava amb un matx entre el CD Español i el Girona Futbol Club, seguit per un partit que va enfrontar la selecció de futbol representant a Anvers

contra el primer equip del CD Júpiter, que va guanyar l'equip barceloní per 2-1. Al descans del segon enfrontament, els atletes catalans representants a Anvers van desfil·lar davant del públic. Atès que no havien arribat encara a Barcelona, els esportistes castellans i valencians no van participar en la desfilada. Carme Ribé va anar al capdavant de la desfilada, portant la bandera catalana, mentre sonava l'himne d'Els segadors, seguit de La Internacional²¹. A la desfilada també hi estaven presents el president de la Generalitat de Catalunya, Lluís Companys, i l'alcalde de Barcelona, Hilari Salvadó, així com els còsols de l'URSS, Mèxic i Bèlgica.

Un dia abans, es va organitzar un acte de recepció als esportistes seleccionats per part del CCEP a l'Ateneu Enciclopèdic Popular. L'acte va ser presidit per Gumersind Brunet, Francesc Parramon i Gerardo Garcia.

La partida cap a Anvers va ser el dissabte 24 de juliol de 1937, a primera hora del matí sortia el tren des de l'Estació de França. A última hora, semblava que s'hauria de lamentar la baixa d'un dels favorits per fer un paper destacable, el ciclista José Campamà, mobilitzat per treballar a la indústria de guerra. Finalment, va poder sortir l'endemà per arribar a temps i disputar la seva competició. *El Mundo Deportivo* recollia manifestacions d'alguns dels esportistes seleccionats vinguts de fora de Catalunya, els quals destacaven la poca preparació que havien pogut realitzar a causa del conflicte bèl·lic²². El primer tram del viatge en tren va arribar fins a París, on l'expedició va haver d'agafar un avió amb destinació a Amsterdam per arribar a temps a la inauguració, fent una parada prèvia a Brussel·les. Rebien manifestacions de suport en cadascuna d'aquestes parades.

19 *El Mundo Deportivo*, pàg. 1, del 14 de juliol de 1937.

20 *El Mundo Deportivo*, pàg. 1, del 14 de juliol de 1937.

21 *El Mundo Deportivo*, portada, del 23 de juliol de 1937.

22 *El Mundo Deportivo*, portada, del 25 de juliol de 1937.

LA DELEGACIÓ ESPANYOLA

La delegació seleccionada per la Federación Cultural Deportiva Obrera (FCDO) amb Vicente Martínez com a representant, comptava amb els següents esportistes:

- **Atletisme:** Macario Meneses, Antonio Gil, Luis Agosti, José Lacomba, Margot Moles (nascuda a Terrassa) i Fernando Casado.
- **Boxa:** Jesús Gómez, Luis Garcia (ploma), Joaquín Díaz (lleuger), Justo Gascón (wèlter) i Juan Santandreu (mig).
- **Futbol:** Onofré Lerma (Valencia Club de Fútbol), Manuel Carballo “Carolo” (Eiriña Fútbol Club²³), José González Díaz (Oviedo Foot-ball Club), Enrique Llorens (Valencia CF) i Antonio Hidalgo (Club Celta de Vigo).
- **Natació:** Marta González, Enrique Ugarte, Manolo Martínez i César Ponce de León.
- **Lluita:** Joaquín Asensio (bantam), Manano Garcia (ploma) i J. Béjar (wèlter).

²³ El Eiriña Fútbol Club posteriorment va passar a denominar-se Pontevedra Club de Fútbol a l'any 1941, quan es van fusionar el mencionat Eiriña FC i l'Alfonso XIII Club de Fútbol.

LA DELEGACIÓ CATALANA [Font: elaboració pròpia].

A continuació, es presenten els esportistes catalans participants a la III Olimpíada Obrera d'Anvers per esports:

ATLETISME		
ESPORTISTES	MODALITAT	CLUB
Carme Ribé	100 m / longitud	Institut Escola
Enric Piferrer	800 m / 1500 m	FC Barcelona
Francesc Albesa	10 km marxa	Barcelona Universitari Club
Francesc Monfort	800 m / 1500 m	Barcelona Universitari Club
Gerardo Garcia	10 km marxa	Barcelona Universitari Club
Jaume Àngel	1500 m	FC Barcelona
Jaume Fernández	10000 m	CE Laietània
Joaquim Roca	400 m tanques / relleus	FC Barcelona
Josep Fontserè	5000 m	/
Justo Borrás *	25 km	CD Hércules
Lluís Pratmarsó	400 m / 800 m / relleus	Barcelona Universitari Club
Luis Altafulla	Longitud	FC Badalona
Margarida Caldentey *	60 m tanques	/
Miquel Consegal	Perxa	Barcelona Universitari Club
* <i>Baixa d'última hora</i>		

BASQUETBOL

ESPORTISTES	MODALITAT	CLUB
Andrés Mirambell	EQUIP	Club Esportiu Laietà
Evaristo Vila		/
Francisco Rodón		/
Jaume Ramon		/
Josep Dalmau		/
Lluís Centellas		/
Miguel Martínez		Club Esportiu Laietà
Ramon Brotons		/

BOXA

ESPORTISTES	MODALITAT	CLUB
Camps (suplent) *	Ploma	/
Giménez *	Gall	/
González *	Wèlter	/
Graells *	Mosca	/
Portillo *	Lleuger	/
* No van anar per motius burocràtics		

CICLISME

ESPORTISTES	MODALITAT	CLUB
José Vidal	carretera	UC Hospitalet
Josep Campamà	carretera	AC Montjuïc
Juan Salarich	carretera	AC Montjuïc
Pablo Cabrol	pista	AC Montjuïc
Ramon Aguilar	pista	AC Montjuïc
Tomás Pérez	pista	Hostafrancs

FUTBOL

ESPORTISTES	MODALITAT	CLUB
Alberto Martorell	EQUIP	CD Español
Alberto Sánchez		/
Alfredo Sanmiguel		Peña Saprissa
Antonio Sangüesa		CE Sabadell
Basilio Rodríguez		Peña Casas Sala
José Griñán		Peña Saprissa
José Pons		CE Sabadell
Josep Bayo		Terrassa FC
Josep Cardús		CD Español
Luis Buyé		UA Horta
Martín Fabrés		/
Martín Pica		CE Europa
Miguel Gallego		Independent
Narciso Amigó		CD Español
Salvador Climent		CE Europa

NATACIÓ

ESPORTISTES	MODALITAT	CLUB
Carles Bonacasa	braça	CN Barcelona
Fernando Salvo	200 m / 400 m / 1500 m	CN Catalunya
Francesc Gusi	relleus	CN Terrassa
Francisco Farell	100 m / 200 m	CN Catalunya
Franciso Salinas	100 m esqueses / 200 m esqueses	Barceloneta Amateur Club
José Plaja	100 m	Girona
Juan Albardané	400 m / 1500 m	CN Catalunya
Juan Sapés	100 m / 200 m / 400 m braça	/

TENIS		
ESPORTISTES	MODALITAT	CLUB
Jaime Bartrolí	dobles	RCT Barcelona
Pere Masip	individual / dobles	RCT Barcelona

WATERPOLO		
ESPORTISTES	MODALITAT	CLUB
Antonio Bayarri Aiza	EQUIP	CN Barceloneta
Carles Bonacasa		CN Barcelona
Fernando Salvo		CN Catalunya
Franciso Salinas		Barceloneta Amateur Club
Genís Acosta		/
José Devesa		Barceloneta Amateur Club
Juan Albardané		CN Catalunya
Juan Sapés		/

3.4 LA COMPETICIÓ ESPORTIVA

La III Olimpíada Obrera va ser organitzada per les federacions socialistes i comunistes de l'esport proletari, va comptar amb la participació de 17 països, entre els quals destacava la Unió Soviètica, fet que aportava rellevància a l'esdeveniment i això es va reflectir en l'alta assistència als festivals esportius. Cal destacar que es tractava de la primera participació soviètica en un festival d'aquestes característiques. A part de l'URSS, també van participar-hi seccions nacionals de la Internacional Esportiva Socialista (IOS): Bèlgica, Txecoslovàquia, Finlàndia, Dinamarca, Gran Bretanya, Suïssa, els Estats Units i Palestina. A més, també hi participarien Espanya i Suècia com antigues membres de la Internacional Esportiva Roja (ISR) i França i Noruega com a independents. Les absències destacades van ser les potents seccions d'Alemanya i Àustria pel seu difícil context intern que estaven vivint amb el nazisme.

El Comitè Català pro Esport Popular, via *El Mundo Deportivo*, va publicar el programa de la III Olimpíada Obrera, que començava el diumenge 25 de juliol i finalitzava l'1 d'agost²⁴.

La premsa espanyola analitzava l'organització d'aquesta III Olimpíada Obrera com un èxit, tant en la vessant esportiva com en la política, gràcies al suport popular rebut per la gent d'Anvers i les delegacions que van acompanyar els esportistes. També cal destacar la fraternitat viscuda durant la disputa de les competicions, sobretot en el cas de l'especial sensibilitat envers la delegació espanyola, molt ben rebuda a la seva arribada i molt recolzada durant la disputa de les competicions, que es va convertir en símbol de la lluita contra el feixisme²⁵. Bèlgica, i especialment Anvers, eren sensibles a la crueltat d'un conflicte bèl·lic, ja que l'havien patit durant la Gran Guerra.

El 25 de juliol es va celebrar la cerimònia d'inauguració. Hi va destacar un seguici de nens espanyols refugiats, a més de ser aclamada enèrgicament la bandera republicana. A la tarda, es va organitzar un festival infantil amb 20.000 assistents²⁶.

La superioritat soviètica va quedar palesa sobretot en les proves gimnàstiques, boxa, natació i futbol. L'actuació més destacada va ser la del nedador ucraïnès Simeó Boitxenko. Tan destacada va ser l'actuació d'aquest nedador que va batre el rècord dels 100 metres braça, en possessió de l'estatunidenc Higgins, que es va debatre si la Fédération Internationale de Natation (FINA) hauria d'homologar aquesta fita. Cal recordar que la FINA no va recolzar els Jocs Obrers, a part de què l'URSS, en aquells moments, no estava afiliada a la mateixa federació internacional.

Un altre nom destacat va ser l'aixecador de pes soviètic Popov que també va batre dos rècords del món en dues proves diferents. Els quatre boxejadors soviètics van aconseguir el títol de campió en les quatre proves en què van participar.

Altres delegacions destacades van ser la belga i la suïssa, que van dominar les diferents proves ciclistes; i en atletisme, va destacar la participació dels atletes noruecs i finesos, que van copar les primeres posicions en moltes de les proves.

²⁴ *El Mundo Deportivo*, portada, del 8 de juliol de 1937.

²⁵ *Exèrcit del poble*, pàg. 8, nº 7, del 15 d'agost de 1937.

²⁶ *El Sol*, portada, del 27 de juliol de 1937.

EL NEDADOR >
SOVIÈTIC
BOITXENKO AMB
MEMBRES DE
LA DELEGACIÓ
SOVIÈTICA.

EQUIP >
SOVIÈTIC
FEMENÍ DE
GIMNÀSTICA.

^ PORTADA DE EL MUNDO DEPORTIVO DEL 25 DE JULIOL DE 1957, AMB FERNANDO CASADO, <<GLORIOSO MUTILADO DE GUERRA>>, FENT UN LLANÇAMENT DE JAVELINA.

3.5 LA PARTICIPACIÓ CATALANA I ESPANYOLA

La rebuda a la ciutat belga va ser especialment sensible amb els espanyols, la gent els va rebre amb gran acollida i amb crits de «¡No pasarán!» i «¡Viva España!». Els milers de persones que esperaven la delegació, van acompanyar-los fins a la seva residència a Deurno, a les rodalies de la ciutat belga²⁷. La delegació sencera va ser rebuda per l'alcalde d'Anvers, Camille Huysmans²⁸, i el Comitè Organitzador, a més d'algunes de les delegacions participants, mostra de la germanor que es va viure aquells dies entre els esportistes.

^ DESFILADA DE LA DELEGACIÓ ESPANYOLA PELS CARRERS D'ANVERS, AMB MARGOT MOLES PORTANT LA BANDERA REPUBLICANA.

²⁷ *El Sol*, portada, del 28 de juliol de 1937.

²⁸ Camille Huysmans (1871-1968), polític socialista, era l'alcalde d'Anvers en el moment de la celebració de la III Olimpíada Obrera. Compromès amb la causa antifeixista, va donar un recolzament especial a la delegació espanyola. Posteriorment, un cop finalitzada la II Guerra Mundial, va ocupar el càrrec de primer ministre menys d'un any, entre 1946 i 1947.

Una mostra del caliu i la simpatia del poble belga vers la causa obrera espanyola és la carta manuscrita, publicada a *El Mundo Deportivo*²⁹, per part dels nens espanyols refugiats a Bèlgica.

La participació esportiva dels representants catalans i espanyols va ser molt destacable, tenint en compte les poques possibilitats que van tenir per preparar-se i entrenar (sobretot els atletes madrilenys). L'expectativa que portaven els atletes, ciclistes i boxejadors no va estar a l'alçada, però l'aspecte esportiu quedava en un segon terme, darrere la vessant política i reivindicativa republicana.

ATLETISME

En comparació amb les expectatives que havia generat, va ser un esport on els resultats no van ser gaire bons. Cal destacar que la resta de les delegacions va participar amb els seus millors esportistes, fet que augmentava el nivell de la competició. A més, els atletes espanyols i catalans van patir infortunis que no els van permetre poder aconseguir millor resultats. Garcia i Albasa van ser desqualificats a la prova de marxa quan anaven en primera i segona posició, segons els jutges, per infringir les normes de la marxa. Altres figures van patir lesions abans i durant la competició, i això va reduir les possibilitats de victòria. Destacada va ser la tercera posició de Margot Moles en la prova de disc femení.

BÀSQUET

La sorpresa, i la més destacable participació col·lectiva, va ser l'equip masculí de basquetbol, que va guanyar la competició davant dels francesos per 24 a 23, que arribaven com a favorits. Posteriorment, van guanyar a l'equip suís per 25 a 13, i a la classificació general van quedar per davant de francesos, belgues i suïssos.

L'equip estava format per Andrés Mirambell, Ramon Brotons, Josep Dalmau, Lluís Centellas, Evaristo Vila, Jaume Ramon, Francisco Rodón i Miguel Martínez.

²⁹ *El Mundo Deportivo*, portada, del 29 de juliol de 1937.

CICLISME

Dels resultats en ciclisme destaquen la tercera posició en la prova de persecució, quarta en la prova americana d'1 hora i la setena posició en els 50 km contrarellotge. En aquesta darrera prova, l'infortuni el va patir Josep Campamà, que just a l'inici va patir un atropellament per part d'un camió. El ciclista català va poder prosseguir la carrera amb dificultat, i això va rebaixar les possibilitats d'aconseguir un millor resultat.

A les proves de pista, la reglamentació utilitzada en la competició, basada en puntuar l'esprint final de la carrera sense tenir en compte la resta de la classificació, beneficiava al ciclista millor posicionat en el moment final. Tomàs Pérez i José Vidal van fer una excel·lent carrera a la prova americana i van quedar finalment en quarta posició però, segons les cròniques, van deixar un gran espectacle sobre la pista.

^ JOSÉ CAMPAMÀ, CICLISTA CATALÀ PARTICIPANT A LA III OLIMPIADA OBRERA.

FUTBOL

L'equip de futbol va aconseguir un meritori tercer lloc, va ser eliminat a semifinals per l'URSS, una gran potència futbolística, per 2 a 1. Davant el conjunt txecoslovac, el combinat espanyol va vèncer 1 a 0 i va aconseguir l'esmentat tercer lloc. L'URSS guanyaria a Noruega a la final per 2 a 0. Tot i la derrota en semifinals davant l'URSS, el combinat espanyol va donar un alt rendiment.

El partit entre el combinat obrer espanyol i el de l'URSS es va jugar a l'Estadi Beerschot (Estadi Olímpic d'Anvers) i, segons la crònica d'*El Mundo Deportivo*, va ser un partit que va complir les expectatives, eren els dos millors conjunts que

participaven en el torneig futbolístic. Destaca la reacció dels espanyols després del primer gol soviètic, demostrant la «fúria» espanyola tan característica, que casualment va néixer als Jocs Olímpics d'Anvers de 1920. Finalment, els soviètics ampliarien el marcador amb un segon gol, només contrarestat per un gol dels espanyols en els minuts finals³⁰.

< EQUIP DE FUTBOL REPUBLICÀ PARTICIPANT A LA III OLIMPIADA OBRERA, DESTACANT LA PRESÈNCIA DEL PORTER ALBERTO MARTORELL.

SABIES QUE...

La Selecció Espanyola de futbol va néixer amb motiu de la participació en els Jocs Olímpics d'Anvers de 1920. Va disputar el seu primer partit oficial el 28 d'agost de 1920 contra Dinamarca i el va guanyar per 1-0 amb gol de Patricio Arbolaza, primer goleador de la història de la selecció espanyola. Aquell equip va aconseguir la segona medalla de plata després de la de l'equip de polo en aquells Jocs Olímpics.

30 *El Mundo Deportivo*, portada, del 4 d'agost de 1937.

NATACIÓ

La promesa de la natació espanyola, Manolo Martínez, va guanyar els 200 metres esquena, seguit del català Carles Bonacasa. L'equip de relleus de 3x100 estils va guanyar la prova per davant de Finlàndia i França. L'equip de relleus estava format per Juan Sapés, Francesc Farell i Francesc Gusi.

La natació femenina també va ser prolífica a Anvers, gràcies a Marta González (seleccionada per la FCDO), primera en els 100 metres esquena femenins.

^ CARLES BONACASA, NEDADOR CATALÀ PARTICIPANT A LA III OLIMPIADA OBRERA.

TENNIS

Pere Masip va ser el gran triomfador en tennis. Va guanyar la competició individual contra l'anglès Courn; i en dobles, formant parella amb Jaime Bartrolí, va derrotar una parella de tennistes francesos³¹.

PERE MASIP, TENISTA > CATALÀ TRIOMFADOR A LA III OLIMPIADA OBRERA D'ANVERS.

31 *La Hora*, pàg. 8, nº 53, del 7 d'agost de 1937.

3.6 LA TORNADA DE LA DELEGACIÓ

La tornada no va ser directa a Barcelona. Alguns dels esportistes i equips participants a Anvers van fer diverses parades a França per realitzar i participar en exhibicions esportives.

A París, la Fédération Sportive du Travail de France va organitzar un festival esportiu paral·lelament a l'Exposició Internacional que se celebrava a la capital francesa. A part de la delegació espanyola, hi van participar l'URSS, Txecoslovàquia, Anglaterra, Suïssa, Bèlgica, Finlàndia i Palestina. L'equip espanyol de futbol es va enfrontar a Suïssa a l'Estadi de Colombes, en una de les semifinals, i va vèncer per 3 a 2 (gols de Basilio, Martí, Sánchez). L'altre partit que definia la final, va enfrontar l'URSS i Anglaterra³². El diumenge 8 d'agost, es va disputar la final a l'Estadi de Colombes entre el combinat soviètic i l'espanyol, amb una nova victòria del conjunt soviètic, molt superior als fatigats jugadors republicans. Es van alinear: Martorell; Bayo, Picas; Cardús, Buye, Climent; Sangüesa, Basílio, Martí, Sánchez i Lerma. El jugador més destacat va ser el porter Alberto Martorell, del CD Español, que va impedir una derrota més severa per part soviètica.

Es van celebrar proves atlètiques al mateix estadi i la repetició de la final de bàsquet entre França i Espanya, que novament va guanyar el combinat republicà³³. L'equip català estava format per: Brotons, Martínez, Rodón, Centelles i Ramon. *La Humanitat*, publicació fundada per Lluís Companys, es va fer ressò del partit que disputaria l'equip de bàsquet català, participant i guanyador a Anvers, contra l'equip obrerista *Etoile Rouge* (Estrella Roja) de la ciutat de Toulouse. El partit es va disputar el 10 d'agost de 1937³⁴, una mostra més de la importància de l'esport obrer en l'àmbit internacional.

També es va anunciar una vetllada de boxa al Palau d'Esports de París, entre els boxejadors soviètics (vencedors a Anvers) i els espanyols; així com una exhibició internacional de l'equip de waterpolo i natació al centre aquàtic de Tourelles, on hi va fer novament un gran paper, guanyant alguna de les proves. Al mateix escenari, va tornar a exhibir-se el nadador soviètic Simeó Boitxenko.

32 *La Humanitat*, pàg. 2, nº 1697, del 5 d'agost de 1937.

33 *La Humanitat*, pàg. 2, nº 1700, del 8 d'agost de 1937.

34 *La Humanitat*, pàg. 2, nº 1701, del 10 d'agost de 1937.

^ L'HUMANITÉ, PÀGINA 4, DEL 9 D'AGOST DE 1937. EL DIARI FRANCÈS ES VA FER RESSÒ DE LA PARTICIPACIÓ CATALANA A LA TORNADA DE LA III OLIMPIADA OBRERA.

L'arribada a Catalunya va estar plena d'homenatges per als esportistes participants en la III Olimpíada Obrera i els que també van participar en les gires per França, fet que va donar molt ressò a la causa republicana. Un dels homenatges va ser el rebut per les esportistes del Club Femení d'Esports, en tornar d'una gira per França on havien participat en exhibicions gimnàstiques a Clermont Ferrand i París. Segons una entrevista d'*El Mundo Deportivo* a la gimnasta Aminda Valls, van inaugurar el pavelló d'Espanya a la citada Exposició Internacional de París, amb una exhibició vestides amb la vestimenta de pagesa catalana³⁵.

Tal com va succeir a Anvers, el públic local francès va fer que els esportistes catalans se sentissin com a casa, recolzant la causa republicana i empatitzant amb uns esportistes a qui la causa bèl·lica no els deixava exercitar la pràctica de l'esport en condicions normalitzades.

SABIES QUE...

L'Estadi Olímpic de Colombes, gairebé un any després de la festivitat organitzada per la FSTF, va acollir la final de la Copa del Món de Futbol entre Itàlia i Hongria. Els italians van vèncer per 4 a 2, revalidant el títol aconseguit quatre anys abans en el seu propi territori sota l'ombra del feixisme.

Aquest sentiment de caliu va ser ratificat novament en paraules de Josep Verdera, cap de l'expedició republicana per part de la FCDO, publicades a *El Mundo Deportivo*³⁶, en què el dirigent també remarcava l'esforç dels esportistes en les diferents competicions i l'exemplaritat del seu comportament, fent un balanç general positiu del que va representar la participació per a la imatge de la causa republicana de cara a l'exterior.

La nota negativa de l'experiència esportiva a l'estranger van ser les desercions d'alguns esportistes a la tornada, fet que s'afegiria a les de diferents jugadors de futbol que estaven fent la gira americana amb el FC Barcelona, o les dels ciclistes espanyols que es trobaven a França per «facilitar» la seva participació en les curses franceses. Aquest fet va engegar la maquinària del govern republicà per

³⁵ *El Mundo Deportivo*, pàg. 2, del 5 d'agost de 1937.

³⁶ *El Mundo Deportivo*, portada, del 12 d'agost de 1937.

tal que aquests esportistes tornessin o, en el cas que no ho fessin, es trobessin en una situació il·legal a l'estranger. De la delegació que va participar a Anvers, es van publicar els següents casos: Amigot, Pons, Lerma, Sanmiguel, Griñán, Agosti, Vila, Bonacasa, Salarich i Pratmarsó. També es publicarien la resta de noms de les gires dels futbolistes bascos i del FC Barcelona³⁷.

4. LES FIGURES CATALANES:

4.1 MARGOT MOLES (1912-1987)

Margot Moles va néixer a Terrassa, el 12 d'octubre de 1912. Es pot afirmar que va ser una de les pioneres de l'esport femení a Espanya, encara que l'havien precedit les tennistes Rosa Torras i la gran Lili Álvarez, amb més ressò mediàtic i internacional. La seva educació està lligada a l'Instituto-Escuela a Madrid (on els seus pares exercien com a docents), una entitat clau en el desenvolupament de l'atletisme femení espanyol, que va acostar al món de la pràctica de l'educació física. Tant Margot com Lucinda, la seva germana, van ser les primeres esportistes espanyoles que es van formar com a atletes de competició, entrenades per Manolo Robles a la Sociedad Atlético de Madrid³⁸.

^ MARGOT MOLES, FENT UN LLANÇAMENT DE DISC, VA SER LA PORTADORA DE LA BANDERA REPUBLICANA A LA DESFILADA DE LA III OLIMPIADA OBRERA.

Pel que fa a la vessant atlètica, Margot Moles va ser una esportista total. No només va destacar en atletisme, sinó que va ser pionera en esquí, juntament amb Ernestina Maenza, van ser les dues primeres espanyoles en participar en uns Jocs Olímpics

d'Hivern, concretament, en els de Garmisch-Partenkirchen de 1936, en les proves de descens combinat i eslàlom. Un altre exemple que demostra la seva fortalesa competitiva és el rècord d'Espanya de llançament de disc, batut diverses vegades entre 1929 i 1934, que va estar vigent fins al 1965.

37 *El Mundo Deportivo*, portada, del 10 d'octubre de 1937.

38 Ramos Altamira, 2017: 63-64.

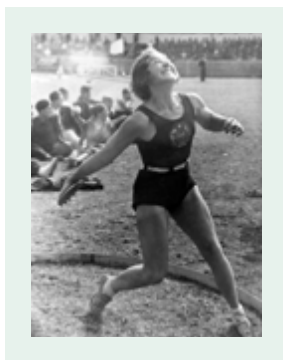
La seva vinculació amb la República va ser molt estreta, ja que el seu tiet era Joan Moles i Omella, ministre de la Governació. Durant els primers mesos després de l'esclat de la Guerra Civil, Margot va estar a la rereguarda allixonant en la preparació física els joves a través de las *Juventudes Socialistas Unificadas*.

El seu sentiment de defensa de la República la va conduir a viatjar a Anvers per disputar la III Olimpíada Obrera, on va quedar en una meritòria tercera posició en llançament de disc, darrere de les atletes soviètiques Zoia Simiskaia i Galina Turova³⁹.

El diari *Ahora* publicava unes paraules de Margot Moles a la seva arribada a Barcelona, en què l'atleta destacava la rebuda que va tenir l'equip espanyol per part dels ciutadans belgues, elogiant i victorejant la lluita que estava fent l'Espanya republicana. En paraules de la mateixa Margot, «*En todos los sitios y en todos los desfiles los españoles hemos sido colocados en los puestos de honor*». També va destacar la visita realitzada als nens espanyols refugiats, qualificada com «*d'intensa emoció*» per la mateixa atleta, a més de destacar el magnífic paper dels representants espanyols, sense temps per preparar-se en comparació amb altres delegacions participants⁴⁰.

Un cop va tornar a Madrid, Margot Moles va continuar impartint classes d'Educació Física a la Federación Deportiva Obrera.

ZOIA SIMISKAIA, ATLETA SOVIÈTICA >
DE LLANÇAMENT DE DISC, GUANYADORA
DE LA COMPETICIÓ A LA III
OLIMPIADA OBRERA.

³⁹ Ramos Altamira, 2017: 207-208.

⁴⁰ *Ahora*, pàg. 2, del 10 d'agost de 1937.

4.2 JAIME BARTROLÍ (1918-1989) / PERE MASIP (1918-2001)

Dos dels noms destacats del panorama tennístic de postguerra. Ambdós van ser campions d'Espanya de dobles, incloses les victòries formant parella entre el 1946 i 1949. Jaime Bartrolí va participar en diverses edicions de Roland Garros i Wimbledon. Per la seva banda, Pere Masip, per la seva condició de jugador professional, no podia participar en els Grand Slams.

Els dos tennistes barcelonins van ser capitans de l'equip espanyol de Copa Davis, Pere Masip en va ser capità el 1949 mentre que Jaime va ser-ho durant uns anys a la dècada dels 60. Sota la capitania de Bartrolí, l'equip espanyol va arribar a la seva primera final de Copa Davis, que va jugar contra Austràlia el 1966.

^ JAIME BARTROLÍ (SEGON PER L'ESQUERRA), DURANT LA SEVA ESTÀNCIA A ANVERS.

SABIES QUE...

El Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport Joan Antoni Samaranch conserva el fons documental personal de Jaime Bartrolí. Els seus fills en van fer la donació a través d'un conveni signat amb la Fundació Barcelona Olímpica el juny de 2019. El fons conté documents de la seva vida esportiva, primerament com a tennista i posteriorment com a capità de la Copa Davis. El fons es troba en fase de tractament i és consultable parcialment.

4.3 CARME RIBÉ (1920-1991)

L'atleta, nascuda a Reus, es va traslladar a Barcelona, on va ingressar a l'Institut Escola de la Generalitat de Catalunya i així va iniciar la seva afició per l'esport, sobretot per l'atletisme, influenciada per la figura del director de la institució, el doctor Estalella. Les seves excepcionals condicions físiques es van unir a les lliçons del seu professor d'Educació Física, l'atleta Jaume Àngel⁴¹.

Abans de ser convocada per a participar en la III Olimpíada Obrera d'Anvers, el juny de 1937, en un festival benèfic per a nens refugiats, l'atleta reusenca va batre dos rècords d'Espanya en els 60 metres i salt de llargada, fet que li va proporcionar ser seleccionada per a l'esdeveniment esportiu belga. Davant de la manca de participants femenines per a Anvers, Carme es va convertir en una de les favorites del públic català, quan tan sols tenia 17 anys d'edat. El públic va fer-li-ho notar en la festivitat que es va celebrar al camp del CD Español per acomiadar els esportistes catalans. Ribé va sortir amb la bandera de Catalunya mentre sonava Els Segadors⁴². A Anvers, Carme es va classificar per a les semifinals dels 100 metres i va ser quarta en salt de llargada.

En tornar, Carme va concedir una entrevista a *La Humanitat*, en què l'atleta s'emocionava per la rebuda i l'acolliment que els va donar el poble belga i destacava: «*Veien en nosaltres els lluitadors, els soferts, els generosos. Ens veien víctimes de la invasió. I els belgues en saben alguna cosa de tot això*»⁴³.

El final de la guerra i la instauració del règim franquista va suposar que l'esport femení recaigués sota la jurisdicció de la secció femenina de la FET y de las JONS, i l'atletisme va ser un dels esports més castigats. Fins al 1947, la Federació Catalana d'Atletisme no tornaria a incloure les proves femenines en els campionats. Novament a l'Estadi de Montjuïc, Carme Ribé tornaria a guanyar les proves de salt d'alçada i salt de llargada⁴⁴.

41 *Apunts*, nº 63: 105.

42 *Apunts*, nº 63: 106.

43 *La Humanitat*, pàg. 2, nº 1710, del 20 d'agost de 1937.

44 *Apunts*, nº 63: 106.

4.4 JAUME ÀNGEL (1908-1992)

Una de les figures de l'atletisme català i espanyol de la dècada dels 30 que, com d'altres, va veure truncada la seva carrera per la guerra i posterior reclusió en un camp de concentració francès fins al 1942. L'atleta barceloní va ser especialista en proves de mig fons, va ser plusmarquista de Catalunya i Espanya dels 2000 i 1500 metres; i de relleus de 4x1500 metres. Va participar com a corredor de la UE Sants i el Club Gimnàstic de Tarragona.

Preseleccionat per a participar en els Jocs Olímpics de Berlín de 1936 i a la Olimpíada Popular de Barcelona del mateix estiu, el fallit Cop d'Estat i l'esclat de la Guerra Civil van impedir que participés en cap de les dues Olimpíades.

Com s'ha esmentat anteriorment, va ser professor d'Educació Física de l'Institut Escola de la Generalitat de Catalunya, i va ser un dels descobridors i entrenadors de la també atleta Carme Ribé.

SABIES QUE...

Jaume Àngel va participar en la prova de 400 metres tanques que es va celebrar en el festival organitzat amb motiu de la inauguració de l'Estadi de Montjuïc, i va quedar tercer classificat, darrere de dos italians de gran alçada. El rei Alfons XIII li va fer entrega del guardó i li va comentar: «No sé como te lo haces para saltar tanto siendo tan bajito», i Jaume Àngel respongué: «Majestad, si yo tuviera sus piernas ...» en al·lusió a la llargada de les cames del monarca.

4.5 JOAQUIM ROCA (1904-1994)

Atleta total, guanyador de diversos campionats de Catalunya en proves de tanques, salt de llargada, decatló i triple salt, així com campió d'Espanya dels 200 metres llisos, 110 i 400 metres tanques. Va batre diverses vegades el seus propis rècords.

La seva importància atlètica queda palesa amb el premi Copa Baró de Güell, que el va reconèixer com a millor esportista de tot l'Estat. També va practicar i destacar en rugbi, va guanyar dues vegades el campionat d'Espanya amb el FC Barcelona, el club amb el qual també participava en atletisme.

Pel que fa a la seva participació en la III Olimpíada Obrera d'Anvers, Joaquim Roca va arribar a semifinals dels 400 metres tanques, va fer un magnífic temps però la competitivitat d'aquella tanda el va deixar fora de la final.

4.6 L'EQUIP DE FUTBOL

Tal com s'ha explicat en apartats anteriors, els futbolistes de primer nivell espanyols, i sobretot del FC Barcelona, es trobaven jugant per gires a l'estranger en favor de la causa republicana. Per aquesta raó, la selecció es va fer amb jugadors amateurs i jugadors d'equips menys potents.

Tot i aquest hàndicap, es va seleccionar un equip molt competitiu, alimentat per jugadors del CD Español, el CE Sabadell, el CE Europa i el CD Júpiter, entre d'altres, a més dels reforços seleccionats per la delegació de la FCDO.

Va destacar la participació del porter del CD Español, Alberto Martorell, que, segons les cròniques, va fer una exhibició a París en el partit final contra l'URSS. També hi havia noms destacats com l'extrem arlequinat Antonio Sangüesa (campió del Campionat absolut de Catalunya de la temporada de 1933-34), José Pons, el jugador del CE Europa Martín Pica (que més tard formaria part del FC Barcelona) o Bayo, del Terrassa FC.

Cal destacar que la Peña Saprissa va aportar-hi un parell de jugadors, el defensa José Griñán i el davanter Alfredo Sanmiguel. Aquest club, apadrinat per l'*sportman* Ricardo Saprissa, actuava com a pedrera del CD Español i va tenir un paper important de pujada de jugadors un cop finalitzada la Guerra Civil i la consecució de la Copa del Generalísimo de la temporada de 1940. El mateix

Alberto Martorell va ser un jugador sortit del planter de la Peña Saprissa⁴⁵.

4.7 ALTRES ATLETES DESTACATS

Tot i que els atletes catalans en aquesta festivitat internacional no van tenir el nivell que se'ls pressuposava, cal tenir en compte les difícils circumstàncies del context bèl·lic i l'alt nivell d'atletes que van presentar les diferents delegacions.

Noms propis com els de Lluís Altafulla, Josep Fontserè, Enric Piferrer o Lluís Pratmarsó eren referents de l'atletisme català dels anys trenta. Altafulla va ser el primer saltador de llargada català en fer una marca superior als 7 metres, va establir la marca en 7,21 m un 10 de juliol de 1932. A més, va ser cinc vegades campió d'Espanya i de Catalunya.

Josep Fontserè va ser un migfondista de referència també en aquesta època, va establir rècords a Espanya i Catalunya en 3.000 i 5.000 metres. També Lluís Pratmarsó va ser campió d'Espanya i recordista català de pentatló, en 800 i 300 metres.

Cal destacar el gran atleta Enric Piferrer, guanyador de dinou títols de Catalunya en diferents modalitats (1.500, 800 i 400 metres) i onze a nivell estatal (en les mateixes tres modalitats), que també va establir rècords en algunes d'aquestes. Gran part de la seva carrera va córrer amb la samarreta del FC Barcelona, però també ho va fer amb la del SEU (Sindicat dels Estudiants Universitaris) i el CE Montnegre.

⁴⁵ Sánchez, 2020b. <http://barcelonasportiva.blogspot.com/2020/11/la-pena-saprissa-el-prim-er-viver-de.html>

5. L'ESPORT OBRER DESPRÉS D'ANVERS

A Catalunya, la intensificació de la Guerra Civil i la previsible victòria del bàndol franquista van impossibilitar la continuïtat del Comitè Català pro Esport Popular. Com tots els àmbits civils, l'esport popular va veure's forçat a l'exili davant de l'amenaça dictatorial del franquisme.

La lluita pel reconeixement internacional de les institucions esportives del bàndol republicà i franquista va continuar al llarg de la guerra. Un exemple: el 6 de novembre de 1937, la FIFA rebia els representants dels dos bàndols a París. Per part republicana, l'advocat barceloní Ricard Cabot⁴⁶ defensava la supervivència de la Federació Espanyola de Futbol (FEF) en territori republicà. El mateix Cabot era amic personal de Jules Rimet, president de la FIFA. Per part franquista, els representants van ser Genaro de la Riva⁴⁷ i Luciano Urquijo, que coneixien els perfils dels membres del màxim òrgan futbolístic, perquè eren els mateixos de l'òrbita feixista italiana i de l'Alemanya nazi. Per tant, comptaven amb la simpatia de part del consell directiu⁴⁸. A l'horitzó estava la celebració de la Copa del Món de França l'any següent. La FIFA defensava la participació espanyola en la fase classificatòria per al Mundial (amb jugadors molt potents a la dècada dels 30), amb una selecció unificada de les dues federacions (la de la zona republicana i la franquista). Aquesta idea va ser ben rebuda per part de Ricard Cabot, que la traslladaria a les instàncies governamentals republicanes. La mateixa proposta va ser declinada pels emissaris franquistes, els quals buscaven el reconeixement total per a la Federació Espanyola de la zona insurrecta com a única representant del futbol espanyol, dirigida pel comandant Troncoso, encarregat de l'espionatge en territori francès⁴⁹.

46 Esportista, periodista i dirigent esportiu, un dels pioners a Catalunya, un dels impulsors del professionalisme en el futbol. Amb l'esclat de la Guerra Civil, Cabot va mantenir la Secretaria General de la Federació Espanyola de Futbol, un organisme sense cap activitat, però que va mantenir viva la gestió, traslladant la seu al propi domicili de l'advocat al carrer Muntaner. Mentrestant, la seu de la FEF de la zona franquista es trobava a San Sebastià.

47 En aquells moments, era el president del CD Español, figura clau en la supervivència de l'equip blanc-i-blau, tant en la vessant esportiva (va tornar a fixar al porter Ricardo Zamora) i a la vessant patrimonial (comprant els terrenys per construir l'Estadi de Sarrià).

48 *Lagunas*, pàg. 67-68, n° 97, del juny de 2020.

49 *Lagunas*, pàg. 69-70, n° 97, del juny de 2020.

L'esperança estava present en algunes cròniques d'editorials obreristes, apostaven per a unes Olimpíades Obreres a Barcelona per al 1938, un cop haver derrotat l'enemic feixista i haver guanyat la guerra⁵⁰. Malauradament, la fi de la guerra va tenir un altre resultat, que va acabar amb els desitjos no només d'una Olimpíada Obrera, sinó amb la fi del projecte de l'esport obrer.

La repressió va ser especialment cruenta amb Margot Moles. L'atleta va ser inhabilitada per competir per motius polítics. Els seus tiets estaven vinculats al Govern de la República. A més, el seu marit, el també esportista Manuel Pina, va ser afusellat el 1942.

Altres esportistes participants a Anvers també van patir la repressió del bàndol guanyador. Com s'ha narrat en l'apartat de la seva biografia, Jaume Àngel va estar reclòs en un camp de concentració francès fins al 1942, després va tornar a casa i es va incorporar com a entrenador d'atletisme del FC Barcelona. El porter de l'RCD Espanyol, Alberto Martorell, va patir el càstig de no poder jugar a futbol durant un any acusat de «*rojo separatista*», després de passar pel camp francès d'Argelers va retornar a Espanya per fer un servei militar a Còrdova abans de retornar a Barcelona. Gràcies a l'ajut de Genaro de la Riva va poder tornar a vestir novament la samarreta de l'RCD Espanyol fins a la seva retirada al 1946.

En general, la majoria dels esportistes espanyols actius durant els anys 30, van veure truncada o parada la seva carrera a causa de la guerra i la posterior repressió i reestructuració de les entitats gestores esportives per part del règim franquista.

Cal destacar que el gran mirall del moviment obrer, que era l'URSS, va viure un canvi estratègic de posicionament envers l'esport internacional i va apropar les seves postures a l'esport «burgès». Va iniciar la seva participació en els Jocs Olímpics impulsats pel Comitè Internacional Olímpic i en les competicions internacionals organitzades per les Federacions Internacionals esportives. L'òrbita soviètica també organitzava la Espartaquíada, un festival esportiu i folklòric multitudinari on participaven tots els països satèl·lits soviètics.

Per finalitzar, el 2 de setembre de 1937 moria a Lausana Pierre de Coubertin, el gran impulsor dels Jocs Olímpics moderns, un fet que, afegit a l'esclat de la II Guerra Mundial el 1939, iniciaria una etapa convulsa i de letargia del Moviment Olímpic que duraria fins al 1948, any en què es van restablir els Jocs Olímpics organitzats a la ciutat de Londres.

50 *Exèrcit del poble*, pàg. 9, n° 7, del 15 d'agost de 1937.

6. EPÍLEG

El context bèl·lic a Catalunya va marcar la participació de la delegació catalana en la III Olimpíada Obrera d'Anvers. L'esforç bèl·lic i l'enfrontament polític (abocat a un enfrontament als carrers de Barcelona amb morts i ferits) marcava l'esdevenir d'un panorama que no beneficiava l'aspecte esportiu. Primerament, el projecte polític esportiu quedava relegat a una millora de la contesa bèl·lica (fet que no es va produir, tot el contrari), i per altra banda, aquesta situació no beneficiava l'entrenament i la preparació dels esportistes. Aquest fet va quedar palès en la participació en la festivitat esportiva belga, sobretot en el cas dels esportistes madrilenys, molt més afectats per la guerra que els catalans, amb unes infraestructures molt més malmeses.

Cal posar-se en la pell d'aquells esportistes. En primer lloc, per la falta de preparació per causes externes. I en segon, tot i tenir en la seva consciència la lluita pels seus ideals, perquè abandonaven el seu país per internacionalitzar la situació que s'estava vivint i fer-la visible en altres països mentre els seus companys morien en una contesa bèl·lica que conduiria tot un país a una situació de letargia durant quaranta anys.

L'esport, molt arrelat socialment dins el teixit social i cultural català ja des del segle XIX, havia guanyat importància dins del sistema republicà, aprofitant que l'esport (alguns en concret) ja havia esdevingut espectacle de masses. El projecte republicà català, passava per vertebrar aquest moviment esportiu dins d'aquest teixit social de base, fet que va quedar en una il·lusió, ja que la contesa bèl·lica s'encaminava cap a una derrota del bàndol republicà.

Les noves estructures franquistes diluirien el poder de gestió del teixit esportiu social, en centralitzar-lo, com totes les estructures del país, dins del *Movimiento* i això repercutiria en alguns sectors com l'esport femení, que trigaria més temps a veure la llum.

BIBLIOGRAFIA:

Berasategui, Maria Lluïsa (2001). "María del Carmen Ribé. Del deporte a la biblioteca, de la biblioteca al deporte". *Apunts: Educació Física i Esports* (Barcelona), nº 63, p. 105-107.

Lagunas, Aitor (2020). "Une certaine équipe espagnol". *Panenka* (Barcelona), nº 97, p. 66-70.

Luis Martín, Francisco de. *Historia del deporte obrero en España: (de los orígenes al final de la Guerra Civil)*. Salamanca: Ediciones Universidad de Salamanca, 2019.

Pujadas, Xavier; Santacana, Carles. *L'altra Olimpíada, Barcelona'36*. Barcelona: Llibres de l'Índex, 2006.

Ramos Altamira, Ignacio. Margot Moles, la gran atleta republicana. Madrid: Libros.com, 2017.

Sánchez López, Luis (2020a). "La Copa Thäelmann". *barcelonaSportiva*. <http://barcelonasportiva.blogspot.com/2020/07/la-copa-thaelmann.html>

Sánchez López, Luis (2020b). "La Peña Saprissa: primer viver de jugadores blanco-i-blaus". *barcelonaSportiva*. <http://barcelonasportiva.blogspot.com/2020/11/la-pena-saprissa-el-primer-viver-de.html>

HEMEROTECA:

Ahora
Apunts
BarcelonaSportiva
El Mundo Deportivo
El Sol
Exèrcit del poble
L'Humanité
La Hora
La Humanitat
La Libertad
La Vanguardia
Panenka

AGRAÏMENTS:

A les aportacions dels fills de dos dels participants en aquell estiu d'Anvers: Alberto Martorell i Jaume Bartrolí. Agrair tant els seus records personals i familiars, així com el material donat o cedit.

Agraïments a la Comunidad de Madrid i al seu Archivo Regional per la cessió gratuïta de la imatge de Margot Moles.

**Centre d'Estudis
Olímpics i de l'Esport**
Joan Antoni Samaranch

El **Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport Joan Antoni Samaranch** (CEO-JAS) és una entitat gestionada per la Fundació Barcelona Olímpica. Es troba ubicat a l'edifici noucentista conegut com la Font del Gat, Passeig Santa Madrona, 28. Aquest edifici històric fou construït amb motiu de l'Exposició Internacional de Barcelona del 1929 i va ser obra de l'arquitecte Josep Puig i Cadafalch.

L'objectiu principal del CEO-JAS és preservar el llegat dels Jocs Olímpics i Paralímpics de Barcelona'92 i la història de l'esport a Barcelona a través de la custòdia dels diferents arxius d'entitats esportives i fons personals. Aquest patrimoni documental i bibliogràfic és accessible per a aquelles institucions, investigadors i persones interessades. Per altra banda, també impulsa la investigació i promoció dels valors culturals, històrics, ètics i esportius derivats de l'esperit olímpic.

El CEO-JAS conté una biblioteca amb més de 7.000 volums, a més de conservar diferents fons documentals, fruit de donacions i cessions d'entitats esportives i persones relacionades amb el món de l'esport. Entre els fons documentals que custòdia, destaca el del **COOB'92**, el del fotoperiodista **Javier Del Arco**, el del **Real Moto Club de Catalunya**, i les cessions de la **Real Federación Española de Deportes de Invierno** i del **Real Club Tenis Barcelona-1899**.

Respecte a les donacions i cessions privades, destaquen els fons documentals sobre tennis de **Pedro Hernández** i **Jaime Bartrolí**, així com el d'**Isidre Rigau**, **Rubèn Peris** i **Joan Manel Surroca**. El CEO-JAS també custòdia una part del fons personal de **Joan Antoni Samaranch**.

Tots aquests fons documentals i bibliotecaris, estan oberts a la consulta pública, prèvia petició a través de l'adreça **ceosamaranch@fbolimpica.es**.

A part de la vessant de conservació i tractament del llegat històric esportiu, el CEO-JAS impulsa programes d'investigació històrica com és l'Aula d'Història, publicacions i altres projectes executats amb altres Centres d'Estudis Olímpics a nivell estatal.

AULA D'HISTÒRIA

Aquesta col·lecció, concebuda des del Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport Joan Antoni Samaranch, pretén donar a conèixer l'esport barceloní i català del segle XX i la seva rica història d'episodis significatius que serviren d'experiència per als Jocs Olímpics de 1992.

1

[L'ESPORT A L'EXPOSICIÓ
INTERNACIONAL DE BARCELONA 1929](#)

2

[ELS JOCS ESPORTIUS DE
BARCELONA 1962-1966](#)

3

[SANTIAGO GÜELL I LÓPEZ:
EL PRIMER CATALÀ AL COMITÈ
OLÍMPIC INTERNACIONAL](#)

4

[ELS JOCS OLÍMPICS DE FRANCO.
UNA ANÀLISI DE LA CANDIDATURA
FRUSTRADA DE BARCELONA '72](#)

5

[UNA RELACIÓ OLÍMPICA DE DOS
MIL·LENNIS: MINICIUS I BARCELONA](#)

6

[CARRERS, PLACES, PARCS I JARDINS](#)

7

[ARBITRES I JUTGES OLÍMPICS CATALANS](#)

8

[BARCELONA '92 I EL PENSAMENT
ECOLOGISTA. ORÍGENS DE LA
DIMENSIÓ ECOLÒGICA DEL MOVIMENT
OLÍMPIC](#)

9

[1968: UNS JOCS OLÍMPICS
INNOVADORS I UNIVERSALS](#)

10

[BARCELONA 1923: ELS CAMPIONATS
DEL MÓN EN PISTES COBERTES](#)

AMB LA COL·LABORACIÓ:

**Ajuntament
de Barcelona**